

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд
на Шарон Бар

на тема: *„Качеството на взаимоотношението между здраво дете и неговите братя или сестри с увреждания и развитието на социалните умения“*,

представен за придобиване на образователна и научна степен „доктор“,
по професионално направление 3.2. Психология,
Докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“,
към Катедра „Психология“

на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“,
с научен ръководител доц. д-р Даниела Карагяурова

Изготвил становището: доц. д-р Севджихан Ахмедова Еюбова
от Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“
(професионално направление 3.2. Психология /
Възрастова и педагогическа психология)

I.АКТУАЛНОСТ

Дисертацията на Шарон Бар проучва качеството на взаимоотношенията между сиблинги, когато в семейството има дете с проблем в развитието. Актуалността на темата е безспорна предвид повишаването на броят на децата с проблеми в развитието в световен мащаб, техните комплексни нужди и дефицитът на професионалисти, които да се ангажират с предоставянето на непрекъснати грижи, обучение и подкрепа. Като котерапевти вече се привличат не само родителите, а също и други членове на семейството – братя и сестри върху, които родителите проектират собствените си надежди и очаквания за разбиране на ситуацията около детето с проблеми в развитието. Ролята на сиблингите в подобни семейства, често остава пренебрегната и извън полето на изследователските интереси. Поради, което изборът на тема за дисертацията заслужава адмирации.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е разработен в рамките на 132 страници, с ясно обособени части – увод, четири глави, заключение, литература и приложения. Съдържанието на всяка глава е разпределено в параграфи. Данните от проучването и статистическият анализ са онагледени чрез 4 таблици и 6 фигури. В списъкът с използвана литература са посочени 209 заглавия на английски език. Теоретичната част на дисертационното проучване е разгледана в *първата глава*, в която се акцентира върху теорията на привързаността, теориите за социалното учене и социалното сравнение и връзките им с теорията за семейните системи и теорията за стреса и справяне в контекста на семейства, в които има дете с проблем в развитието. Във *втората глава* на дисертацията Шарон Бар представя теоретичната рамка на проучването – целта, хипотезите, задачите, методите на изследване и проверка на изследователските интереси. Докторантката си поставя за цел да проучи връзката между качеството на системата от взаимоотношения, съществуваща между здраво дете и неговия брат или сестра с проблеми в развитието, и социалните умения на детето, както и да се провери как сплотеността на семейството ще повлияе на изследваната зависимост. Изследователският инструментариум на проучването включва, доказани в практиката и адаптирани на иврит методики: *Опис на поведението на братята и сестрите / The Sibling Inventory of Behavior (Schaefer & Edgerton, 1981); Оценка на социалните умения при младежи на Матсън / The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters - MESSY (1983); Скала за оценка на адаптивност и сплотеност в семейството / Family Adaptability and Cohesion Evaluation Scale (Olson et al., 1979); Система за оценка на адаптивното поведение, второ издание / Adaptive Behavior Assessment System, Second Ed., ABAS-II (Harrison and Oakland, 2003)*. В проучването са включени 52 семейства на деца със специални нужди и 39 семейства, чиито деца са с типично развитие. В изследването участват майките и едно от здравите деца в семейството. Братята и сестрите на деца със специални нужди, които имат следните увреждания: 13 - проблеми с умственото развитие, 23 - церебрална парализа, 11 - аутизъм, 4 -

хронично заболяване и 4 - синдром на Даун. Някои от децата имат едновременно две или три разстройства. *Третата глава* представя резултатите от емпиричното изследване, които разкриват, че системата на отношенията между братята и сестрите, когато единият има специални нужди е по-конкурентна и агресивна, отколкото когато и двете деца са здрави. Установена е отрицателната корелация между обучението в отношенията между братята и сестрите, когато единият от тях има специални нужди, и адаптивното социално поведение на здравото дете, както и положителната корелация между агресията и това поведение. Изборът на статистическите методи - сравнителен анализ, корелационен и регресионен анализ има връзка с поставената цел и хипотези. Впечатление прави прецизното обобщение на резултатите от емпиричното проучване, както и анализът и интерпретацията на данните, направените изводи, предизвикателствата, съпътстващи изследването и признаването на някои ограничения, които изследването има в *четвъртата глава*. Всичко това показва професионално отношение и компетентност за самостоятелно провеждане на психологически изследвания и подчертава задълбочения интерес на Шарон Бар към разглежданият в дисертацията проблем. След библиографската част са подредени приложения, които включват форми за информирано съгласие и част от използваните в изследването инструменти.

III. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Основните приноси на дисертационният труд *„Качеството на взаимоотношението между здраво дете и неговите братя или сестри с увреждания и развитието на социалните умения“* могат да бъдат обобщени като:

- В теоретичен план е извършена сериозна изследователска работа по интегрирането на теоретични модели, които концептуализират качеството на взаимоотношенията между сиблинги в семейство, в което има дете с увреждане и развитието на социалните умения.

- Емпиричното верифициране на хипотезите и получените резултати е основание както за висока оценка, така и за реалните ползи от направените заключения, които могат да помогнат на специалистите от практиката да подобрят работата със семейства, в които има дете с увреждане.
- Предложени са препоръки за осигуряване на подкрепяща социална рамка на братята и сестрите в семейства, в които се отглежда дете с проблеми в развитието.
- Резултатите от цялостното изследване запълват съществуващ дефицит в изследванията на социалните умения и социалното поведение на братята и сестрите, които са част от семейство с дете със специални нужди.

IV. ПРЕПОРЪКИ

Препоръката ми към Шарон Бар е да разшири извадката от изследвани лица и направи проучване върху качествата на отношенията между родителите – майките и бащите, които отглеждат дете с увреждане.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд, авторефератът, свързаните с темата 3 научни публикации, анализът на значимостта и съдържащите се научно-приложни приноси ми дават основание да предложа на членовете на Уважаемото научно жури, на Шарон Бар да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.2. „Психология“, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

12.05.2022 г.

Изготвил становището:

доц. д-р Севджихан Еюбова